

# Magna Carta

800 χρόνια από την υπογραφή της

## Η συνεισφορά των Άγγλων στην αναζήτηση του ανθρώπου για **ελευθερία**



**Εισαγωγικό Σημείωμα από τον Βρετανό Πρέσβη στην Ελλάδα κ. Τζών Κίτμερ (John Kittmer).**

«Η Magna Carta συντάχθηκε τον Ιούνιο του 1215 και είναι το πρώτο αγγλικό κείμενο στο οποίο καταγράφεται η αρχή ότι ο βασιλιάς και η κυβέρνησή του δεν είναι υπεράνω του νόμου. Σκοπός της ήταν να εμποδίσει την κατάχρηση εξουσίας εκ μέρους του βασιλιά και να θέσει όρια στη βασιλική εξουσία, αναγορεύοντας το Δίκαιο σε εξουσία καθ'εαυτήν. Οκτακόσια χρόνια μετά τη συγγραφή της έχει σημασία να αναλογιστούμε πόσο σχετική με τη ζωή μας σήμερα είναι η Magna Carta. Η Magna Carta παραμένει ο θεμέλιος λίθος των «ελευθεριών του Άγγλου πολίτη» όπως έγιναν γνωστές: ελευθερίες, οι οποίες με τα χρόνια εξελίχθηκαν και αποτέλεσαν μια ευρύτερη έννοια υπεροχής

του Κράτους Δικαίου, των σχέσεων μεταξύ του Νόμου και της εκτελεστικής εξουσίας, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των πολιτών. Ως η αφετηρία μιας μακράς εξελικτικής πορείας του Δικαίου στη Βρετανία και αλλού, η Magna Carta έχει μεγάλη συμβολική σημασία. Και κάποιες φορές η συμβολική σημασία είναι πιο σημαντική από την πραγματικότητα: στο μεγαλύτερο μέρος του το περιεχόμενο της Magna Carta είναι μάλλον ασαφές και διοικητικής φύσης και, για να είμαστε ειλικρινείς, κάπως βαρετό. Παρά ταύτα, τα σημεία 39 και 40 και οι αναφορές τους σε ελεύθερους ανθρώπους, η δίκαιη δίκη και δικαιοσύνη, έχουν ακόμα τη δύναμη «να κάνουν την καρδιά να χτυπά δυνατά», όπως είχε πει ο πρώην Πρόεδρος του Ανώτατου Δικαστηρίου της Βρετανίας, Λόρδος Bingham. Παρά τις όποιες παρανοήσεις σχετικά με το ρόλο και το περιεχόμενό της, η Magna Carta αποτέλεσε τη βάση για την ελευθερία του ατόμου έναντι της εξουσίας. Από αυτή την αρχή του Κράτους Δικαίου και της ισονομίας πηγάζει η έμπνευση για μετέπειτα διακηρύξεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ιστορικά μπορεί κανείς να αναφέρει τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων το 1689 στη Βρετανία, τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη το 1789 στη Γαλλία και τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων το 1791 στις Ηνωμένες Πολιτείες. Στον 20ο αιώνα τα παραδείγματα είναι περισσότερα, μεταξύ των οποίων ξεχωρίζει βεβαίως η Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών το 1948. Και το 1951 η Βρετανία ήταν η πρώτη χώρα που υπέγραψε την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

Άρα, η Magna Carta εξακολουθεί να μας αφορά όλους. Είναι συναρπαστικό να προσπαθούμε να φανταστούμε τον Βασιλέα Ιωάννη και τους Βρετανούς ευγενείς να διαπληκτίζονται για την ακριβή διατύπωση των σημείων της Magna Carta στο Runnymede το 1215, όμως δεν θα πρέπει να προσεγγίζουμε τη Magna Carta μόνο ως θέμα μεσαιωνικής ιστορίας ή ιστορίας του Δικαίου. Υπογραμμίζοντας το συμβολισμό της Magna Carta και της θέσης της στην απαρχή της εξέλιξης των δικαιωμάτων του ανθρώπου, έχουμε ακόμα στις μέρες μας λόγους να αναφερόμαστε σ' αυτή και να τιμάμε τις κοινές μας αξίες: την υπεροχή του Κράτους Δικαίου, την υπεράσπιση των ατομικών ελευθεριών, τη δίκη με ενόρκους, την ελευθερία του λόγου – ανθρώπινα δικαιώματα στα οποία στηρίζονται οι φιλελεύθερες δημοκρατίες στη σύγχρονη εποχή».





**Άρθρο 38.** Στο μέλλον κανένας αξιωματούχος δεν θα δικάσει άνθρωπο με βάση μόνο τη δική του δήλωση, χωρίς να παρουσιάσει αξιόπιστους μάρτυρες για την αλήθεια της.

**Άρθρο 39.** Κανείς ελεύθερος άνθρωπος δεν θα συλληφθεί, ούτε θα φυλακιστεί, ούτε θα του αφαιρεθούν τα δικαιώματα ή η περιουσία του, ούτε θα κηρυχθεί παράνομος, ούτε θα εξοριστεί, ούτε θα στερηθεί με οποιονδήποτε τρόπο τη θέση του, ούτε θα κινηθούμε εναντίον του, ούτε θα στείλουμε άλλους για αυτό το σκοπό, παρά μόνο με βάση τη νόμιμη κρίση των ίσων του ή σύμφωνα με το νόμο της χώρας.

**Άρθρο 40.** Δεν θα πωλήσουμε, ούτε θα αρνηθούμε, ούτε θα καθυστερήσουμε σε κανέναν, είτε οποιοδήποτε δικαίωμα είτε την απονομή δικαιοσύνης.

Στο Ράνιμιντ, ο βασιλιάς της Αγγλίας Ιωάννης (1199 – 1216) συναντήθηκε με αντιτιθέμενους βαρόνους, ισχυρούς γαιοκτήμονες, που ήταν δυσαρεστημένοι με τις βασιλικές καταχρήσεις. Οι βαρόνοι ζήτησαν από το βασιλιά να ικανοποιήσει τα αιτήματά τους, παραχωρώντας τους ορισμένα δικαιώματα. Ευρισκόμενος κάτω από τεράστια πίεση, ο βασιλιάς τελικά επικύρωσε ένα έγγραφο, το οποίο αργότερα έγινε γνωστό ως Μάγκνα Κάρτα (ο Μεγάλος Χάρτης).

### Τα Άρθρα των Βαρόνων

Ο Βασιλιάς Ιωάννης είχε προβλήματα με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία. Περιφρόνησε τον πάπα Ιννοκέντιο Γ', αρνούμενος να αναγνωρίσει τον Στέφανο Λάνγκτον ως Αρχιεπίσκοπο του Καντέρμπουρι. Ως αποτέλεσμα, η Εκκλησία απέσυρε την υποστήριξή της και μάλιστα αφόρισε το βασιλιά. Ο Ιωάννης, ωστόσο, έκανε προσπάθειες συμφιλίωσης: συμφώνησε να εκχωρήσει στον πάπα τις (εκκλησιαστικές) εισφορές που δεχόταν αυτός από την επικράτειά του (Αγγλία, Ιρλανδία). Ο πάπας τα επέστρεψε τότε στον Ιωάννη με αντά-

λλαγμα τη δήλωση πίστης του βασιλιά στην Εκκλησία και την από μέρους του καταβολή ετήσιου φόρου. Ο Ιωάννης, ουσιαστικά, καθίστατο έτσι υποτελής του πάπα.

Στα προβλήματα του βασιλιά προστέθηκαν και οι οικονομικές δυσκολίες. Στη διάρκεια της βασιλείας του, ο Ιωάννης αύξησε έντεκα φορές τους φόρους, που επέβαλλε στους γαιοκτήμονες. Όλη αυτή η διαμάχη γύρω από την Εκκλησία και τα οικονομικά ζητήματα οδήγησε στην ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι ο βασιλιάς ήταν αναξιόπιστος. Τελικώς, η όλη κατάσταση ξέφυγε από τον έλεγχο, όταν οι βαρόνοι από τα βόρεια της χώρας αρνήθηκαν να πληρώσουν επιπλέον φόρους. Προέλασαν στο Λονδίνο και αποκέρυξαν την αφοσίωσή τους στο βασιλιά. Άρχισαν έντονες διαπραγματεύσεις ανάμεσα στις δύο πλευρές, με το βασιλιά να βρίσκεται στο παλάτι του στο Ουίνδσορ και τους βαρόνους να έχουν στρατοπεδεύσει στα ανατολικά, στη γειτονική πόλη Στέινς. Οι παρασκηνιακές συζητήσεις οδήγησαν στη συνάντησή τους σε κάποιο σημείο ανάμε-





σα στις δύο πόλεις, στο Ράνιμιντ, όπου τη Δευτέρα 15 Ιουνίου 1215, ο Ιωάννης επικύρωσε ένα έγγραφο με 49 άρθρα. Αρχίζει ως εξής: «Αυτά είναι τα άρθρα, που οι βαρόνοι ζητούν και ο βασιλιάς παραχωρεί».

### Ελευθερία υπό το Νόμο

Εντούτοις, η δυσπιστία απέναντι στις προθέσεις του Ιωάννη έκανε σύντομα την εμφάνισή της. Μέσα σε έντονο αντιβασιλικό και αντιπαπικό κλίμα, ο βασιλιάς έστειλε αγγελιοφόρους να συναντήσουν τον πάπα στη Ρώμη. Ο ποντίφικας εξέδωσε αμέσως παπικές βούλες, κηρύσσοντας τη συμφωνία του Ράνιμιντ ανενεργή και άκυρη, καθώς μέσω αυτής φαινόταν ένας βασιλιάς να υπακούει στις βουλές κατωτέρων του. Στην Αγγλία ξέσπασε γρήγορα εμφύλιος πόλεμος. Το επόμενο έτος, ωστόσο, ο Ιωάννης πέθανε ξαφνικά και τον διαδέχθηκε στο θρόνο ο εννιάχρονος γιος του, ο Ερρίκος. Οι υποστηρικτές του νεαρού Ερρίκου φρόντισαν να επανεκδοθεί η συμφωνία του Ράνιμιντ. Με αυτή την αναθεωρημένη έκδοση η *Μάγκνα Κάρτα* είχε «μετατραπεί βιαστικά από μέσο για την καταστολή της τυραννίας σε μανιφέστο, με τη βοήθεια του οποίου, άνθρωποι μετριοπαθών από-

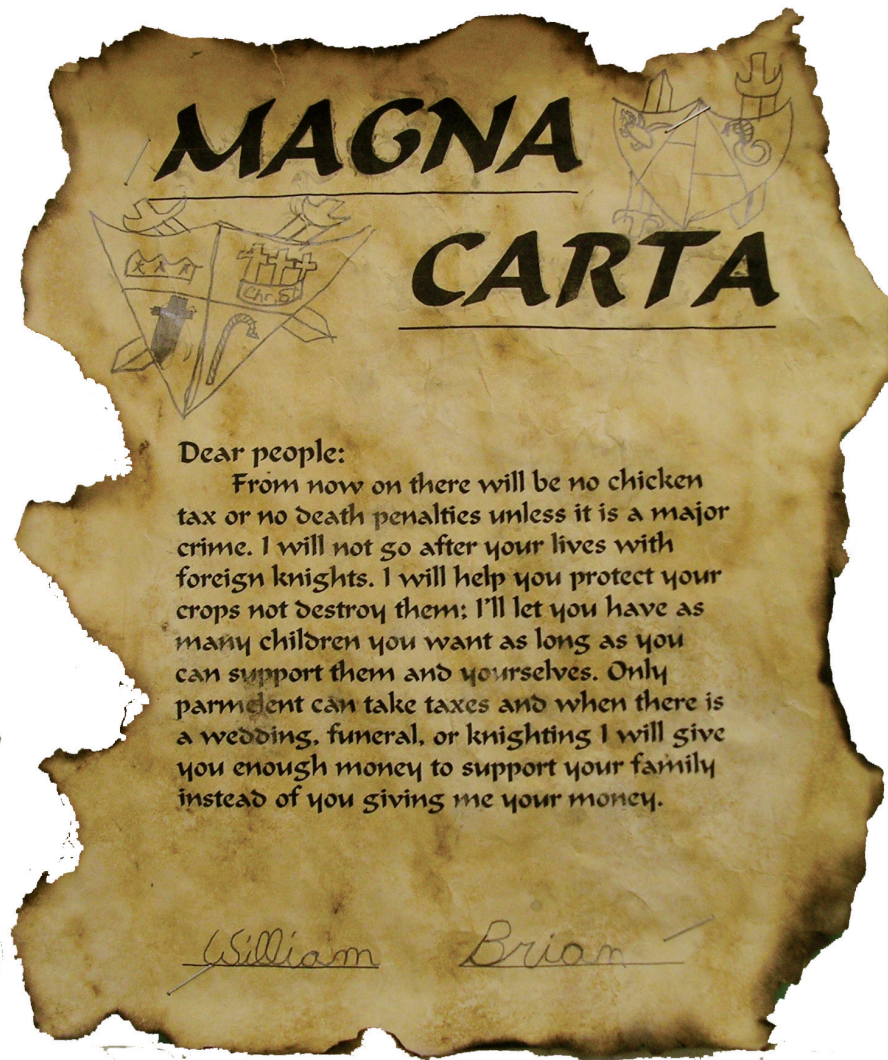
ψεων μπορούσαν να επιστρατευτούν στην υπηρεσία του βασιλιά». Η συμφωνία επανεκδόθηκε αρκετές φορές ακόμη στη διάρκεια της βασιλείας του Ερρίκου. Όταν ο διάδοχός του, ο Εδουάρδος Α΄, επικύρωσε για μια ακόμη φορά τη *Μάγκνα Κάρτα* στις 12 Οκτωβρίου 1297, τοποθετήθηκε τελικά ένα αντίγραφο στο αρχαιοφυλάκιο, ένα αρχείο με πολύ σημαντικά δημόσια έγγραφα.

Ο χάρτης περιόριζε τις εξουσίες του μονάρχη. Όριζε ότι αυτός, όπως και όλοι οι υπήκοοί του, υπόκειντο πλέον σε ένα κράτος δικαίου. Σύμφωνα με τον Ουίνστον Τσόρτσιλ, γνωστό ιστορικό και πρωθυπουργό της Αγγλίας τον 20ό αιώνα, η *Μάγκνα Κάρτα* προέβλεπε «ένα σύστημα πολλαπλών ελέγχων το οποίο προσέδιδε στη μοναρχία την απαραίτητη δύναμή της, αλλά απέτρεπε την κατάχρησή της από κάποιον τύραννο ή παράφρονα». Η *Μάγκνα Κάρτα* «απέτελε σύμβολο και σύνθημα αγώνα εναντίον της καταπίεσης, καθώς η καθημέρα από τις επόμενες γενεές έβλεπε στο κείμενο αυτό μια προστασία των δικών της απειλούμενων ελευθεριών». Αναγνωρίζοντας τη σπουδαιότητα αυτού του εγγράφου, κάθε συνεδρίαση του Αγγλικού Κοινοβουλίου άνοιγε με την επαναβεβαίωση της *Μάγκνα Κάρτα*.

Οι νομικοί στην Αγγλία του 17ου αιώνα χρησιμοποιούσαν άρθρα από τη *Μάγκνα Κάρτα* ως βάση για προνόμια, όπως η δίκη από ενόρκους, το *habeas corpus* (δικαστική πράξη που προστατεύει τον πολίτη από την παράνομη κράτηση - μέσω αυτής δηλαδή απαγορεύεται η δίκη προσώπων που κρατούνται παράνομα), η ισότητα ενώπιον του νόμου, η αποφυγή αυθαίρετης σύλληψης και ο κοινοβουλευτικός έλεγχος της φορολογίας. Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τον Βρετανό πολιτικό Γουίλιαμ Πιτ, η *Μάγκνα Κάρτα* ήταν μέρος της «Βίβλου του Αγγλικού Συντάγματος».

### Η αναζήτηση συνεχίζεται

«Ιστορικά, η συνταγματική σημασία της *Μάγκνα Κάρτα* βασίστηκε πολύ λιγότερο στα όσα έλεγε ο χάρτης από ό,τι στο πνεύμα αυτών που έλεγε», παραδέχτηκε ο Λόρδος Μπίνγκαμ, ο οποίος ήταν αρχιδικαστής στην Αγγλία και στην Ουαλία από το 1996 ως το 2000. Ωστόσο, τα ιδανικά της ελευθερίας που συνδέονται με αυτόν το χάρτη διαδόθηκαν αργότερα σε ολόκληρο τον αγγλόφωνο κόσμο. Το 1775, όταν οι βρετανικές αποικίες στην Αμερική εξεγέρθηκαν επειδή φορολογούνταν χωρίς να εκπροσωπούνται στο κοινοβούλιο, η τότε συνέλευση της σημερινής πολιτείας της Μασαχουσέτης δήλωσε ότι τέτοιου είδους φορολογία παραβίαζε τη *Μάγκνα Κάρτα*. Μάλιστα, η επίσημη σφραγίδα της Μασαχουσέτης, που χρησιμοποιούνταν εκείνον τον καιρό, απεικόνιζε έναν άντρα, ο οποίος κρατούσε στο ένα χέρι το σπαθί και στο άλλο τη *Μάγκνα Κάρτα*. Όταν οι εκπρόσωποι του νεοσύστατου έθνους συναντήθηκαν, για να καταρτίσουν το σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, υποστήριξαν την αρχή της ελευθερίας υπό το νόμο. Η αμερικανική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων απορρέει από την αποδοχή αυτής της αρχής. Έτσι λοιπόν, το 1957 και σε αναγνώριση της *Μάγκνα Κάρτα*, ο Αμερικανικός Δικηγορικός Σύλλογος ανήγειρε στο Ράνιμιντ ένα μνημείο με την επιγραφή: «Σε Ενθύμηση της *Μάγκνα Κάρτα*—Σύμβολο της Ελευθερίας υπό



το Νόμο». Το 1948, η Αμερικανίδα πολιτικός Έλινορ Ρούζβελτ βοήθησε στη σύνταξη της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ελπίζοντας ότι αυτή θα αποτελούσε «τη διεθνή Μάγκνα Κάρτα όλων των ανθρώπων ανά τον κόσμο». Η ιστορία της Μάγκνα Κάρτα δείχνει πόσο βαθιά ποθεί η ανθρώπινη οικογένεια την ελευθερία.

### Αναφορά Δικαίου (1628)

Το επόμενο ορόσημο στην επέκταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ήταν η *Αναφορά Δικαίου*, που στάλθηκε το 1628 από το Αγγλικό Κοινοβούλιο στον Κάρολο Α΄ ως δήλωση πολιτικών ελευθεριών. Η άρνηση του Κοινοβουλίου να χρηματοδοτήσει την αντιδημοτική εξωτερική πολιτική του βασιλιά

ήταν η αιτία που οδήγησε την κυβέρνησή του να αποσπάσει εξαναγκαστικά δάνεια και να στρατωνίσει τα στρατεύματα στα σπίτια των υπηκόων ως μέτρα οικονομίας. Οι αυθαίρετες συλλήψεις και οι φυλακίσεις όσων ήταν αντίθετοι σε αυτές τις πολιτικές, είχαν προκαλέσει στο Κοινοβούλιο μια βίαιη εχθρότητα έναντι του Καρόλου Α΄ και του Τζορτζ Βιγέρ, του πρώτου Δούκα του Μπάκιγχαμ. Η *Αναφορά Δικαίου* συντάχθηκε από τον Σερ Έντουαρντ Κόουκ και στηριζόταν σε προηγούμενα θεσπίσματα και χάρτες. Αποτελείτο από τέσσερις αρχές: (1) δεν πρέπει να επιβάλλονται φόροι χωρίς τη συναίνεση του Κοινοβουλίου, (2) κανένας υπήκοος δεν μπορεί να φυλακίζεται χωρίς αποδείξεις (επαναβεβαίωση της αρχής του *habeas corpus*), (3) κανένας στρα-

τιώτης δεν μπορεί να στρατωνίζεται από πολίτη και (4) ο *Στρατιωτικός Νόμος* δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί εν καιρώ ειρήνης.

Τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, αν και χαρακτηρίζονται «εγγενή» σε κάθε ανθρώπινο ον και σύμφυτα προς την ανθρώπινη ιδιότητα, δεν είναι «φυσικά» ούτε «δεδομένα». Είναι προϊόντα διεκδικητικής δράσης. Κατοχυρώνονται από τους θεσμούς που σταδιακά, με την κοινωνική εξέλιξη και πρόοδο, επιβλήθηκαν. ■

#### Πηγές:

1. <http://www.solon.org.gr>
2. <http://dikaiomata-ktistakis.blogspot.com>
3. [www.wol.jw.org](http://www.wol.jw.org)
4. <http://www.humanrights.com>
5. <http://edu09.pbworks.com>